

Halász Iván

A LÉVAI VÁROSI RENDŐRSÉG A DUALIZMUS IDEJÉN¹

BEVEZETÉS A VÁROS RÖVID TÖRTÉNETÉBE

Léva a Garam alsó folyásának bal partján, a folyótól körülbelül hét kilométerre helyezkedik el. A település majdnem 900 éves történelemmel rendelkezik, hiszen a helyhez köthető első írásos emlék 1156-ból való. Igaz, akkor még nem létezett a mai város, amely csak a tatárjárás után felépített kővár környékén alakult ki. Létezett viszont a mai Ó-Léva, amely annak idején csak egy kis falucska volt, saját templom nélkül, most pedig a helyiek szülőinek és prэшázainak helyet adó városrész.

Léva immár több 100 éve a magyar–szlovák etnikai határ mentén elhelyezkedő város, amely a 19. században még egyértelműen magyar többségű volt. A szlovákok és kisebb mértékben a németek viszont mindig jelen voltak a városban, de a 20. századig nem ők formálták annak külső jellegét. 1848-ban Lévának 4817 lakosa volt, többnyire magyarok.² Az 1869. évi magyar népszámlás során 5419 főt írtak össze. Az első, 1919-ben megtartott csehszlovák népszámlás idején már 10 338 lakosa volt a városnak. A magyarok aránya akkoriban 65,42%-ot tett ki.³ Ez az arány idővel csökkenni kezdett, de ez a folyamat a tárgyalt időbeli kereteken kívülre esik.

A mezővárosi jelleg viszonylag korán alakult ki, hiszen a kora újkorban, illetve a török háborúk idején Léva már annak számított. Először királyi birtok volt, később a különböző nemesi családok játszottak itt meghatározó szerepet.⁴

¹ Készült az NKFIH-OTKA 143008 sz., valamint az ELKH Titkárság/HUN-REN Magyar Kutatási Hálózat KSZF-15/2023. sz. projektek (Magyarország történeti alkotmánya egykor és ma) támogatásával.

² STRASSER 1934: 14.

³ BÁTOVSKÁ 2010: 74; ŠVOLÍKOVÁ 2010: 91.

⁴ Ilyenek voltak először az azóta kihalt Lévaik, majd Dobó, Kolonich és Csáky családok.

A feudális kor legvégén a lévai uradalom az Eszterházy családhoz tartozott, amelyvel sok jogi vitája volt. A jelen publikációban tárgyalt korszakban az uradalmi birtokokat és azok tartozékait már a bécsi székhelyű, német–osztrák Schoeller család vette meg, amely egészen 1945-ig volt jelen a város életében.

A szabad királyi városi rang és püspöki székhely státus híján Léva hosszú évszázadokon keresztül mégis az etnikai határt átszelő, hosszúkás formájú Bars vármegye igazi gazdasági központja volt. Az ispánok (comes) először az ó-barsi várban székelték, de annak korai elenyészése után már Léva lett a Bars vármegyei főispánok és megyegyűlések székhelye. Ez így maradt nagyjából a kora újkor kezdetéig. Ez a státus azonban nem tudott tartóssá és megkérdőjelezhetetlenné válni. A török hódoltság közvetlen szomszédságában lévő városban ugyanis egy idő után veszélyes lett a megyegyűlések tartása, és a helyi rendek inkább a vármegye északabbra fekvő részébe húzódtak. Így került a megye székhelye először Kistapolcsányba, majd Aranyosmarótra, ahol a török veszély megszűnése után is maradt.⁵

Ettől függetlenül Léva, különösen a török veszély idején, fontos történelmi szerepet játszott, mert a várával együtt védte a nemesfémekben gazdag selmeci bányavidéket. Maga a város csak 1663/1664 fordulóján került néhány hónapra a törökök kezébe, akik viszont 1664-ben éppen Léva mellett szenvedtek egy komoly vereséget. A város később aktívan bekapcsolódott a kuruc mozgalmakba, a vár is akkor ment tönkre és vesztette el hadászati jelentőségét.

A 17. században Léván még a végvári jelleg volt a meghatározó, és a városban különböző státusú emberek éltek egymás mellett. 1624-ben már tudni lehetett a városbírók és városi hadnagyok választásáról. Lévának pallosjoga is volt. Az akasztófa az uradalmi vadaskert közelében volt felállítva.⁶

Léva 18–19. századi közigazgatási emancipációját főleg az hátráltatta, hogy a modern polgári kor hajnalán ellenzéki (azaz „kossuthista”, majd függetlenségi) fészeknek számított. A reformkorban Balogh János országgyűlési követ vezetésével itt szerveződött az úgynevezett „barsi ellenállás”. 1848-ban 118 honvéd önkéntest sikerült küldeni Kossuth Lajos zászlói alá, illetve akkor szerveződött meg a több száz fős nemzetőrség is.⁷ Lévához közel zajlott le 1849. április 19-én a nagysallói csata, amelynek halottjai a helyi temetőben találtak végső nyughelyet.

Ennek az ellenzéki és függetlenségi magatartásnak aztán a Bach-korszakban lett meg a börtje. Az új hatóságok a városra hadisarcot vetettek ki, az itt működő

⁵ STRASSER 1934: 19.

⁶ STRASSER 1934: 13.

⁷ STRASSER 1934: 14. Összesen 435 nemzetőrrel volt szó. BÁTOVSKÁ 2010: 74.

megyei törvényszék Besztercebányára került, az oszlányi járást pedig Nyitra vármegyéhez csatolták. A városba alig telepítettek állami hivatalt. Ennek ellenére (vagy éppen emiatt) Léva 1867 után is függetlenségi mentalitású maradt, és a polgárai többnyire az ellenzéki képviselőjelöltekre szavaztak. Ennek következtében a budapesti kormányok magatartása is óvatos volt.

A járási székhelyt például csak 1884-ben sikerült Nagysallóról Lévára át-helyezni. Igaz, a városnak akkor már volt gimnáziuma (1809-től), járási bírósága, közjegyzősége (1868-tól), katonai egysége laktanyával együtt (1869-től) és állami tanítóképzője (1870-től). Az 1880-as években kiépült a vasúti összeköttetés, ami sokat lendített a város gazdaságán.⁸ Léva a 19. században Bars vármegye meghatározó gazdasági-ipari központja volt.

A modern korban Léva azonban nem tudott Bars vármegye székhelyévé válni, annak ellenére, hogy akkoriban még egyértelműen magyar többségű városnak számított. Az északabbra fekvő Aranyosmarót pedig a vegyesebb (szlovák–magyar) etnikai összetétele ellenére is megyeszékhely tudott maradni, pedig a dualizmus kori magyar nemzetállamiság kiépítése idején az etnikai jellege inkább hátránynak tűnt. Gazdaságilag is jelentéktlenebb város volt.

Léva komoly pártfogókkal rendelkezett. A megyeszékhelyért folytatott küzdelmet 1868-ban Botka Tivadar történetíró indította el, de 1890-ben már az igazságügyi minisztériumban is Bars és Hont vármegye egyesítésében gondolkodtak. Ez kedvezett (volna) Lévának, mert ebben a régióban központi fekvésűnek és gazdaságilag kulcsjelentőségűnek számított (volna). Szilágyi Dezső miniszter váratlan halála azonban megakasztotta e terveket. 1902-ben ismét akcióba léptek a helyi erők, és 1906-ban megalakult az úgynevezett megyei párt, amelynek élén Holló Sándor állt. A megyei hivatalt a rendbe hozott várban szerették volna elhelyezni. 1907-ben a helyi főispán kezdeményezésére a kérdést megtárgyaló közgyűlésre került sor, amelyen – a pártatlanság érdekében – a Győr vármegyei főispán elnökölt. Itt mindkét város hívei kifejtették érveiket, majd szavazásra került sor. A „lévai párt” 22 főnyi többséget szerzett. De a határozatot megfellebbezte néhány befolyásos vármegyei előkelőség, és gróf Khuen-Héderváry belügyminiszter 1911-ben végül hatályon kívül helyezte az imént említett határozatot. Ennek következtében egészen 1918-ig Aranyosmarót maradt Bars vármegye székhelye.⁹

⁸ STRASSER 1934: 16.

⁹ STRASSER 1934: 19–20.

A VÁROSI IGAZGATÁS ÉS RENDŐRSÉG
A 19. SZÁZAD MÁSODIK FELÉBEN

A 19. század első felében Léva még az Eszterházy-uradalom árnyékában élt, de a városi polgároknak volt önkormányzatuk. A magisztrátus központi eleme a városi tanács és a városbíró volt. Igaz, az utóbbira az úrbéri szerződés értelmében a földesúr képviselője, tehát az uradalmi főtiszt tehetette meg a jelölést, így a polgárok csak a fentről ajánlott három jelölt között választhattak. Ketten a nem nemesek közül kerültek ki, egy jelölt a helyi nemességből jöhetett.¹⁰

1843-ban a városi igazgatás egy-egy városbíróból, jegyzőből, ügyészből és adóbeszedőből állt. A mindennapi működését továbbá a hét esküdtből, két sáfárból, egy őrmesterből, három hajdúból, egy-egy kocsisból, illetve juhászból, öt éjjeliőről, hét levélhordóból, egy legelőbíróból, két csőszből, katolikus és református orgonistából, két templomi szolgából és a három szülész-bábából álló személyzet biztosította.¹¹

A városokról szóló 1848. évi XXIII. törvénycikk értelmében Léván is meg kellett választani az új magisztrátust. Az addigi városbíró, Farkas Mihály lett egyben az első polgármester. Emellett meg kellett választani a városi kapitányt, főjegyzőt, főügyészt, levéltárost, könyvelőt, telekbírót, ügyvédet, aljegyzőt, városorvost és néhány várostanácsnokot. A városi képviselő-testületet pedig 50 választott személy alkotta. Az 1848. évi fontos változások közé tartozott még az úrbéri kötelezettségek eltörlése és az úriszék megszüntetése. Az utóbbi tény megnövelte a városi szervek bírói feladat- és hatásköreit. A polgármesterhez rendelt bírói kompetenciák azonban 1850-ben megszűntek, és a járási bíróságra szálltak át. A neoabszolutizmus idején továbbá a városi tisztviselők többségét nem választották, hanem kinevezték. A Bach-rendszer bukása után azonban megint lehetőség nyílt a rendes választások megtartására, és ezekre 1861-ben sor is került. A tisztségek felsorolása lényegesen nem változott. Akkor már a városi kapitány is köztük volt.¹²

A következő jelentős átalakulásra 1871-ben, illetve 1873-ban került sor. Az 1871. évi XVIII. törvénycikk a községek rendezéséről három csoportra osztotta a településtípusokat: a rendezett tanácsú városokra, a nagyközségekre (azaz mezővárosokra és nagy falvakra) és a kisközségekre. A lévai képviselő-testület 1872. szeptember 2-i ülésén úgy döntött, hogy folyamodni fog a rendezett tanácsú város

¹⁰ BÁTOVSKÁ 2010: 74.

¹¹ BÁTOVSKÁ 2010: 74.

¹² BÁTOVSKÁ 2010: 74.

státusért. Ez azt is jelentette, hogy a város rendelkezni fog képviselő-testülettel, tanáccsal és elöljárósággal. Az említett törvény 64. cikke az elöljáróságról a következőképpen rendelkezett:

„A rendezett tanácsú városokban az elöljáróságot a tanács tagjai képezik, t. i. a polgármester, rendőrkapitány, tanácsnokok, főjegyző, rendes fizetési jegyzők, főügyész, rendes fizetési ügyészek, árvaszéki ülnök, pénztárnok, számvevő, ellenőr, közgyám, levéltárnok, orvos, mérnök s a község által a helyi igények szerint rendszeresített más tisztviselők.”

A 65. cikk pedig a következőt mondta ki:

„Rendezett tanácsú városokban a tanácsnak s a tanács fejének, a polgármesternek, a képviselő-testülethez, illetőleg az egyes tisztviselőkhöz való viszonyát, nemkülönbben a tanács és egyes tisztviselők munka-, jog- és hatáskörét s a segéd-, kezelő- és szolgálatszemélyzet szervezetét a képviselőtestület szabályrendelettel állapítja meg.”

Végül a törvény 66. cikke kimondta, hogy az elöljáróság tagjai és a kezelő- és segédszemélyzet valamennyi rendes tagja fizetést kap.

Az új szabályok szerinti az első választásokra 1873. március 28-án került sor. Összesen 60 képviselőt kellett megválasztani, akiknek a fele virilista volt. Később, a lakosságszám növekedése miatt ezt a létszámot 70 főre emelték. A virilisták jegyzékét minden év elején állították össze. A tagok mandátuma hat évre szólt, azzal együtt, hogy a választott tagok felét háromévenként újra kellett választani. Az első körben megválasztottak között sorsolással jelölték ki azokat, akik csak három éven át töltötték be ezt a pozíciót.¹³

Az első választásokon Terelmes Lajos lett a polgármester, aki azonban a különböző botrányai miatt sokáig nem tölthette be azt a pozíciót. Alatta lett az első – az új szabályok szerint megválasztott – városi rendőrkapitány Gaál István, akiről keveset lehet tudni. Terelmesnél jóval meghatározóbb volt Léva következő polgármestere, Mácsai Lukács, aki 1875 és 1892 között töltötte be ezt a pozíciót. Mácsai a közeli Garamkeszin született, eredetileg piarista szerzetes volt, részt vett az 1848/1849-es eseményekben, és újságíróként is kipróbálta magát. 1854-ben került Lévára, ahol először városi jegyző lett, de 1861-ben már választott

¹³ VINCZE 2010: 80.

polgármester volt. 1869 és 1875 között Bars és Hont vármegye tanfelügyelőjeként működött. Egyebek mellett részt vett a helyi takarékpénztár alapításában is.¹⁴

Mácsai után Máriássy István volt a polgármester, de nem sokáig. Bódogh Lajos volt az első nem helyi születésű és egyben jogász végzettségű polgármester. A Szegeden született Bódogh 1899-től egészen 1919-ig töltötte be ezt a pozíciót. A polgármestersége előtt az első városi tanácsnok volt, tehát jártas volt a helyi közügyekben. Annak ellenére, hogy a később még idézett, lévai születésű Féja Géza magyar népi író és szociográfus negatívan nyilatkozott róla, a város történetével foglalkozó legújabb szlovák nyelvű monográfia kiemeli a város fejlesztése során elért eredményeit. Tehát a jelenlegi megítélése jobb, mint amilyen annak idején volt az egyes kortársak szemében. Mindenesetre sokatmondó, hogy Bódogh 20 éven át töltötte be a lévai polgármesteri posztot.¹⁵

A fent idézett, meglehetősen részletes 1871. évi törvény külön nem rendelkezett a városi rendőrségekről, de a rendőrkapitányi tisztséget nevesítette az előjárók között. Ez értelemszerűen azt jelentette, hogy alatta rendőrségi apparátusnak is kellett működnie. A szakirodalom szerint az önkormányzati rendőrségeket működtető városi rendvédelem szerkezete hasonló volt.

„A városi rendőrségek szervezeti felépítése ugyan eltért egymástól, azonban a struktúra lényegesebb vonásai azonosak voltak. A szervezet élén kapitány állt, aki a kapitányi hivatalon keresztül irányította a testületet. A hivatalhoz több osztály – közigazgatási, bűnügyi, őrtestületi stb. – tartozott [...] A kisebb városokban a szakosodás nem jöhetett létre, sőt a mérsékeltébb létszámú testületeknél az osztálytagozódás sem alakulhatott ki [...] A kapitányi hivatalhoz tartozott még a fogda, a számvevőség, a segédhivatal és az úgynevezett szolgaszemélyzet (fűtők, takarítók stb.). A rendőrlegénység döntő többsége – a város közigazgatási határain belül elhelyezett – őrszobákhoz tartozott, és ezek körzetében teljesített szolgálatot.”¹⁶

Léván a 19. század végén a városi rendőrség stabilan egy rendőrkapitánnyal, hat rendőrrel és egy-két rendőri hivatalszolgával rendelkezett.¹⁷ Figyelembe véve azt a tényt, hogy a városi fizetési listán – a polgármestert és a kegydíjasokat

¹⁴ Wikipédia 2020.

¹⁵ VINCZE 2010: 82.

¹⁶ PARÁDI 1996: 69.

¹⁷ Erről tanúskodnak a város 1894 és 1899 közötti fizetési listái. Lásd Štátny archív v Nitre, Pracovisko Archív Levice, Fond Magistrátu mesta Levice (MML) číslo škatule 151, Mzdové listy 1894/1895, 1896/1897, 1898/1899.

(a tulajdonképpeni volt alkalmazottakat) beleértve – akkoriban összesen 47 alkalmazott neve szerepelt, az nem is volt olyan kevés. Különösen akkor nem, ha figyelembe vesszük, hogy a városban akkoriban körülbelül 6000–7000 fő lakott.¹⁸

Az utóbbi két kategória (rendőr és rendőrségi hivatalszolga) között fizetésben nem volt különbség, mindannyian egyaránt évi 300 korona fizetéssel rendelkeztek. Ezt az összeget 25 koronás havi bontásban kapták kézhez. Kónya József városi rendőrkapitány ennél jóval többet keresett – évi 800 koronát. A fizetések értékét és mértékét részben akkor lehet megállapítani, ha azokat egybevetjük a többi dolgozó fizetésével. A lévai önkormányzati „csúcstartó” ebben az időben Máriássy István polgármester volt, aki évi 1200 koronát keresett. Szilassy Sándor főjegyző fizetése viszont már csak 800 korona volt, az aljegyző pedig évi 600 koronát vitt haza. A városi fizetési listán szereplő elemi iskolai tanítók többnyire évi 504 koronát kerestek, tehát több mint 200 koronával többet az egyszerű rendőröknél. A városi kocsisok viszont már csak évi 180 koronás fizetést és ruhailletményt kaptak.¹⁹

A rendőri csoporton belüli személyi változásokból, mozgásokból úgy tűnik, hogy a hivatalszolgák többnyire az idősebb kiszolgált rendőrök közül kerültek ki.²⁰ Részben erre lehet következtetni a korukból, másrészt a fizetésük mértékéből, hiszen az semmiben sem különbözött a rendőrökétől. Akadtak köztük olyanok is, akik fiatalkorukban osztrák katonák voltak, később pedig kisiparosok.²¹

A rendőrség nemzetiségi összetételére nehéz következtetni, mert az etnikai határon fekvő Léva esetében önmagában a vezetéknév nem irányadó. A rendőrök között egyaránt előfordultak magyar és szlovák vezetéknévű személyek is. A város domináns érintkezési és hivatali ügyintézési nyelve viszont a magyar volt.

A lévai rendőrségre kitért a híres kisvárosi szociográfiájában a helyi születésű magyar népi író, szociográfus Féja Géza (1900–1978) is. Bár a *Bölcsődal* című szociográfiájában, amelyet Grendel Lajos (1948–2018), szintén lévai születésű magyar író kisvárosi hanyatlástörténetként aposztrofált, egyszer sem ejtette ki Léva nevét, minden kortársa tudta, hogy melyik városról volt szó. A mű első

¹⁸ VINCZE 2010: 80.

¹⁹ Štátny archiv v Nitre, Pracovisko Archiv Levice, Fond Magistrátu mesta Levice (MML) číslo škatule 151, Mzdové listy 1894/1895, 1896/1897, 1898/1899.

²⁰ Vörös Károly helyi rendőr esetében ugyanis ilyen ivű volt a karrier iránya. Először rendőrként szerepelt a fizetési kimutatásokban, majd később hivatalszolgaként. Lásd az előbb idézet levéltári dokumentumot.

²¹ Például az 1835-ös születésű Halász Károly az 1850-es években az észak-olaszországi Veronában szolgált osztrák katonaként, a hazatérése után helyi cipész lett, majd csatlakozott a rendőrséghez. 1921-ben halt meg.

megjelenése Léván felzúdulást is okozott, túl sokan ugyanis – nem nagy örömeikre – a különböző botrányokba keveredett felmenőikre ismertek rá a műben.²²

Féja élete első 18 évét Léván töltötte, ahol köznemes származású családjában komoly társadalmi pozíciókkal rendelkezett, és apja egy időben városi tanácsnok volt. A fiatal Féja itt végezte középiskolai tanulmányait, majd az impériumváltás miatt Magyarországra költözött. Az említett könyvét Budán kezdte írni 1945-ben, de az csak 1957-ben jelent meg.²³ A szerző a könyvében plasztikusan írta le a helyi társadalom különböző szegmenseit és a lévai élet sokszínű eseményeit. A könyv főleg a dualizmus utolsó évtizedeivel foglalkozott. Ennek apropóján a szerző kitért a városi önkormányzat fejlődésére és a helyi rendőrségre is.

Féja a városi közelet hanyatlását onnan számolta, amikor a városbíró többé már nem a helyi patríciusok, azaz a becsületes és módos kisiparosrétegből került ki, hanem – ahogyan ő fogalmazott – az új típusú burzsoázia köréből. Ezt a fogalmat többféleképpen értelmezte, de a lényege alapvetően negatív volt:

„Ám a századforduló után olyan gyorsan burjánzásnak indult a burzsoázia, olyan mohón, olyan gyorsan növekedtek a titokzatos eredetű vagyonok, hogy a közvélemény belefáradt az ellenük folytatott küzdelembe, elmaradtak a legendák, megszűnt a közösség ellenőrző és fékező szerepe, a tegnapi bátrak utódai elcsöndesülve, roncsként éldegélték a társadalom mélyén.”²⁴

Ebből az új vezető rétegből kerültek ki a város új vezetői is, köztük a nem túl szép szavakkal ecsetelt – emiatt nem az igazi nevén emlegetett – első jogvégzett polgármester is.

„Bölcs öregek onnét számították, midőn választott polgár helyett először került jogvégzett, ugyancsak jövevény »értelmiségi« a polgármesteri székbe. Ekkor csúszott ki a város vezetése az őslakosság kezéből, és az az időpont egybeesik a burzsoázia és a fullajtárhadának a térhódításával.”²⁵

A Mujkus becenéven emlegetett polgármester reformálta meg a helyi rendőrséget is.

²² GRENDÉL 2002: 243–244.

²³ FÉJA 2002: 242.

²⁴ FÉJA 2002: 121.

²⁵ FÉJA 2002: 119.

„1911-ben szerveztek rendőrfőkapitányi állást, de hogy miért, ezt a kérdést még ma sem tudom eldönteni. Ennek előtte mindössze 12 főből állott a városi rendőrség, egy kapitány vezetésével. Világoskék egyenruhát viseltek a rendőrök, sárga zsinórzattal, a város színeit. Kik mentek rendőrnek? Rendszerint a tönkrement kisiparosok [...] Nem emlékszem, hogy komoly bűntény akadt volna az időben, itt-ott verekedés, melyet azonban a küzdő felek egymás között a közmegelegedésre intézték el. Untig elég volt a városnak egy rendőrkapitány, aki néha napján aktát gyártott, nehogy állása feleslegesnek tűnjék. Mújkus polgármester vette rá a várost, hogy rendőrfőkapitányi állást szervezzen, amint a rendezett tanácsú városhoz illik. A képviselőtestület sóhajtott és megszavazta.”²⁶

Az új rendőrfőkapitány az éppen idézett könyv szerint újfajta korrupciót honosított meg a városban, amikor némi ajándékért bármit el lehetett intézni. Ennek valóságalapjának ellenőrzésére itt nincs lehetőség, de a téma szempontjából ez nem is igazán releváns.

A helyi rendvédelem története miatt legalább röviden meg kell említeni a vármegyei szintet is. A csendőrség először a Bach-korszakban jelent meg a térségben. A csendőrbiztossági (pandúr) intézményt Barsban a m. kir. belügy-miniszter 1867. évi 7368. számú rendelete hozta létre. Tisza Miksa ide vonatkozó műve értelmében Bars vármegyében két csendbiztosi, két lovaspandúri és 16 gyalogspandúri állást létesítettek. A csendbiztosokat a főispán nevezte ki, aki a személyzet felfogadását az alispán hatáskörébe utalta. A konkrét beosztások a következő módon oszlottak meg:

„I. Csendbiztos Léva székhellyel, a lévai és garami járások területére és pedig Léván két lovas-, Nagysallóban négy gyalog-, Zselizen három gyalog-, Zsarnócán három gyalogpandúrral. II. Csendbiztos Aranyosmarót székhellyel az oszlányi, kistapolcsányi (jelenleg aranyosmaróti) és verebélyi járások területére és pedig Oszlányban két gyalog-, Verebélyen két gyalog- és Aranyosmaróton két gyalogpandúrral.”²⁷

²⁶ FÉJA 2002: 126–127.

²⁷ TISZA 1925: 121. Ez a könyv egyébként az egyes rendezett tanácsú városok rendőrségére nézve is rengeteg információt tartalmaz, amelyet az egyes települések önkéntes alapon küldtek meg a szerzőnek. Léva sajnos nem küldött információt. TISZA 1925: 3–5.

1918 UTÁNI CSEHSZLOVÁK EPILOGUS

1919-ben Léva a születőben lévő első Csehszlovák Köztársaság része lett. A regnáló városvezetést, Bódogh Lajos polgármesterrel az élén, akkor váltották le. A csehszlovák állam 1919 folyamán kezdte kialakítani az új igazgatási szerkezetet. A fejlődés tendenciája nem volt igazán kedvező a városka számára. Léva ugyanis a központi kormány 1922. évi 275–1922. számú rendelete értelmében elvesztette a rendezett tanácsú város státusát, és a továbbiakban csupán nagyközségnek minősült, amely a lévai közigazgatási járásba lett beosztva. Igaz, továbbra is használhatta a város megjelölést, és megőrizte magisztrátusát. A város hatósági jogait a 36 tagú képviselő-testület, az előző testület egyharmadát kitevő városi tanács és a városbíró gyakorolta. E szervek rendelkezésére álltak a szakbizottságok, a városi hivatalnokok és egyéb városi alkalmazottak, köztük a városi rendőrök is. A csehszlovák érában viszont megszűnt a virilizmus, bevezették az általános és titkos választójogot, valamint a nők is szavazhattak. Az önkormányzatok viszont az állam szigorú felügyelete alatt álltak.²⁸

A városi közigazgatási ügyosztály kötelékébe rendszeresített munkaerőként tartozott egy-egy rendőrbiztos és rendőr őrmester, valamint nyolc rendőr. A szerződéses munkaerő közé tartozott további négy rendőr és három mezőőr.²⁹ A rendőrbiztos továbbra is a városi előjáráságba tartozott.³⁰

1922 után megváltozott a városi rendőrség jogállása, amely korábban teljes mértékben a polgármester hatáskörébe tartozott. Utána már a városi fenntartású és vezetésű rendőrség a csehszlovák állami csendőrséggel együtt gondoskodott a közbiztonságról. A rendőrség őrszobája a városháza földszintjén volt, ahol állandó nappali és éjjeli ügyeletet tartottak. A rendőrök a városban összesen három poszton teljesítették – egymást felváltva – a szolgálatot. A városi rendőrség többnyire a helyi magyar emberekből állt, hiszen a vezetőjük Zádori Mihály biztos volt, akit Beniczky Kálmán őrmester segített a munkájában.³¹

A polgári-demokratikus Csehszlovákia is rendelkezett csendőrséggel, amelynek a biztonság garantálása során együtt kellett működnie a városi rendőrséggel (illetve éppen fordítva). A csendőrség vezetői ebben az időben nem voltak helyi emberek, és többnyire Cseh- és Morvaországból érkeztek. Léva egy csendőrőrrrel

²⁸ STRASSER 1934: 26–28.

²⁹ STRASSER 1934: 29.

³⁰ STRASSER 1934: 33.

³¹ STRASSER 1934: 54.

rendelkezett, amelynek a zöldségpiacon lévő Monaco-házban volt a székhelye. A kerületi csendőrparancsnokságon kívül Léván csendőrosztály-parancsnokság is székel, amelynek hatáskörébe a lévai, újbányai, korponai és zselízi járások tartoztak. A csendőrségi régió területe jóval nagyobb volt a városi kereteknél.³²

Léva esete bizonyítja, hogy hajdan még oly kis létszámú, néhány ezer fős városok is rendelkezhetek viszonylag fejlett rendvédelmi infrastruktúrával, amely időnként az impériumváltásokat is átvészelte. A helyi rendőrség önkormányzati jellege többé-kevésbé biztosította a helyi emberek alkalmazását. Az állami jellegű csendőrség már egy másik modellt képviselt, akár a magyar, akár a csehszlovák korszakban. Annak története viszont egy másik lapra tartozik.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BÁTOVSKÁ, Jarmila (2010): Schoellerovci, noví majitelia levického panstva. In ŠVOLÍKOVÁ, Marta (szerk.): *Monografia mesta Levice*. Levice: Štúdio Harmony.
- FÉJA Géza (2002): *Bölcsődal*. Miskolc: Felsőmagyarország Kiadó.
- GREDEL Lajos (2002): Kisvárosi hanyatlástörténet. In FÉJA Géza: *Bölcsődal*. Miskolc: Felsőmagyarország Kiadó.
- PARÁDI József szerk. (1996): *A magyar rendvédelem története*. Budapest: Rendőrtiszti Főiskola.
- STRASSER Elemér (1934): *Lévai lexikon*. Léva: Nyitrai és Társa Irodalmi és Nyomdai Vállalata.
- ŠVOLÍKOVÁ, Marta (2010): Levice v Československej republike. In ŠVOLÍKOVÁ, Marta (szerk.): *Monografia mesta Levice*. Levice: Štúdio Harmony.
- TISZA Miksa (1925): *Magyarország rendőrségének története*. Pécs: Haladás Nyomda Részvénytársaság.
- VINCZE, Ladislav (2010): Po rakúsko-uhorskom vyrovnání. In ŠVOLÍKOVÁ, Marta (szerk.): *Monografia mesta Levice*. Levice: Štúdio Harmony.
- Wikipédia (2020): Mácsai Lukács. Online: <https://w.wiki/DPfp>

Egyéb források

1871. évi XVIII. törvénycikk a községek rendezéséről. Online: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=87100018.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei?keyword%3D1871.%2520%25C3%25A9vi%2520XVIII.%2520t%25C3%25B6rv%25C3%25A9nycikk>
- Štátny archív v Nitre, Pracovisko Archív Levice, Fond Magistrátu mesta Levice (MML) číslo škatule 151, Mzdové listy 1894/1895, 1896/1897, 1898/1899.

³² STRASSER 1934: 55.